

Teorie a praxe kurikula předškolního vzdělávání

Zora Syslová, Hana Sedláčková

1. Teorie kurikula. Základní právní dokumenty.

Obsah:

1. Jak chápat pojem kurikulum.
 1. Významy pojmu kurikulum (dle různých autorů).
 1. Podoby, složky a roviny kurikula.
-

Jak chápat pojem kurikulum?

aný v

zahraniční pedagogice;

- ❖ Vznikl ve 20. letech min. stol. v USA, – zakladatelé teorie kurikula – F. Bobbit, 1918; W. Charters, 1923; v Evropě od 60. let 20. století;
- ❖ U nás do konce 80. let pojem téměř neznámý;
- ❖ Původ slova z latinského curre (běžet) a v podobě curriculum má původní význam – běh, oběh, závodiště, také závodní vozík.....;
- ❖ Curriculum vitae – životopis, běh života;
- ❖ V pedagogickém smyslu – „*pohyb, který doprovází vývoj dítěte*“ (Opravilová).

Jak chápat pojem kurikulum?

*„V pedagogickém smyslu chápeme kurikulum jako plánovanou, záměrně **vytyčovanou a nasměrovanou trasu**, při jejímž absolvování získává dítě postupně zkušenost, a to v závislosti na svých schopnostech a zájmu.“ (Opravilová)*

*🚩 **Směr a trasa** může mít buď:*

- tradiční podobu – nekompromisní příkaz směru jízdy se zákazem zastavení, povinně dodržovanou a nezpochybnitelnou trasu (normu)*
- nebo jde o doporučený, použitelný a osvědčený model, v němž jsou odbočky, zastavení i malé návraty dovoleny (současné kurikulum)*

Významy pojmu kurikulum

(DLE RŮZNÝCH AUTORŮ)

Až do 80. let minulého století byly uplatňovány dva významy tohoto pojmu:

- ❖ **Vzdělávací program, projekt, plán** – zahrnuje škálu od programu jednotlivého kurzu nebo vyučovacího předmětu až po komplexní program vzdělávací instituce, tj. plán všech aktivit školy (A. V. Kelly, 1977).
- ❖ **Průběh studia a jeho obsah** – charakteristika vzdělávací dráhy a obsah zkušenosti, kterou žák získává v době studia (D. K. Wheeler, 1974).

Významy pojmu kurikulum

Pedagogický slovník (Průcha, 2001) rozlišuje 3 základní významy tohoto pojmu.

- ❖ Vzdělávací program, projekt, plán.
- ❖ Průběh studia a jeho obsah.
- ❖ Obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.
- ❖ V *Moderní pedagogice* (2002) uvádí tentýž autor že: „Vzdělávací program, kterému v anglické terminologii odpovídá nejspíše termín *national curriculum* (národní kurikulum) nebo *framework* (rámec kurikula, rámcové kurikulum).“

Významy pojmu kurikulum

- ❖ **Obecná charakteristika kurikula** (dle Walterové)
- ❖ PROČ (smysl, hodnoty, funkce a cíle vzdělávání)
- ❖ KOHO (které subjekty vzdělávání)
- ❖ V ČEM (co, s jakým obsahem)
- ❖ KDY (časový faktor, ve kterém věku, v jaké posloupnosti..)
- ❖ JAK (vzdělávací strategie, učební situace, interakce...)
- ❖ ZA JAKÝCH PODMÍNEK (v jakém vzdělávacím prostředí – legislativní rámec, spolupráce, vybavení...)
- ❖ S JAKÝMI EFEKTY (s jakými očekávanými výsledky – kritéria a nástroje hodnocení, způsoby sdělování výsledků..)

VZDĚLÁVAT?

Významy pojmu kurikulum

Z výzkumů kurikula vyplývá, že i přes nejednotnost ve vymezení tohoto pojmu, považujeme

kurikulum, za komplexní jev, který zahrnuje proces, prostředí i prostředky pro dosažení stanoveného cíle.

Podoby a roviny kurikula

Nejčastěji rozlišované podoby kurikula:

- ❖ **Doporučené:** dokument o základních koncepčních otázkách.
- ❖ **Předepsané:** oficiální, závazný dokument.
- ❖ **Realizované:** co skutečně učitel realizuje.
- ❖ **Podpůrné:** učebnice, časové dotace, zaměstnanci školy, vzdělávání učitelů, vybavení školy, které podporuje realizaci předepsaného kurikula.
- ❖ **Hodnocené:** převedené do podoby testů, zkoušek a dalších nástrojů měření.
- ❖ **Osvojené:** to co se žáci skutečně naučí.

Podoby a roviny kurikula

Další rozlišení kurikula:

- ❖ **Formální kurikulum**, které zahrnuje komplexní projekt cílů, obsahu, prostředků, organizace a realizace vzdělávání ve vzdělávacím procesu (ve výuce) a způsoby kontroly a hodnocení výsledků (výuky).
- ❖ **Neformální kurikulum**, které zahrnuje aktivity a zkušenosti vztahující se ke škole (podmínky; aktivity organizované školou, např. výlety, zájmové kroužky; úkoly a příprava žáků na vyučování).
- ❖ **Skryté kurikulum**, které postihuje další souvislosti života školy, které nejsou obvykle explicitně vyjádřeny v programech a jsou obtížně postižitelné: etos a klima školy, vzdělávací hodnoty, vztahy mezi učiteli a žáky, pravidla chování ve třídě, ve třídě, sociální struktura třídy.

Složky kurikula

Vzdělávací program vymezuje tyto složky kurikula:

- ❖ Koncepce vzdělávání pro vzdělávací soustavu celé země nebo pro určitý druh školy;
- ❖ Cíle tohoto vzdělávání;
- ❖ Učivo, resp. témata učiva v jednotlivých integrovaných předmětech;
- ❖ Cílové standardy, formulované např. jako požadavky na to, co se mají žáci naučit v určitém ročníku nebo stupni školy, popř. přímo jako evaluační nástroje;
- ❖ Implementační plán, tj. seznam kroků, jimiž bude program uváděn do praxe. *(dle Průchy)*

Stupně kurikula

Současné kurikulární dokumenty

Dvoustupňový systém kurikulárních dokumentů

- *Státní úroveň (NPV; RVP)*
- ✓ Národní program vzdělávání formuluje požadavky na vzdělávání, které jsou platné v počátečním vzdělávání jako celku;
- ✓ **Rámcové vzdělávací programy** vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy (pro předškolní, základní, a střední vzdělávání).
- ✓ RVP definují cíle vzdělávání
- *Školní úroveň (ŠVP; TVP)*

Právní rámec realizace kurikula

1. Typy mateřských škol
2. Školský zákon
3. Další související zákony
4. Prováděcí předpisy – vyhlášky
5. Úmluva o právech dítěte

Typy mateřských škol:

1. Veřejné (státní) – zřizovatelem je obec, svazek obcí, kraj MŠMT
2. Církevní – zřizovatelem jsou registrované církve a náboženské společnosti
3. Soukromé – zřizovatelem jsou ostatní právnické osoby nebo fyzické osoby
4. Tzv. Firemní školky
5. Lesní školky
6. Přípravné třídy

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (**školský zákon**)

- § 2 Zásady a cíle vzdělávání
- § 5 Vzdělávací programy
- § 16 Vzdělávání dětí se SVP a mimořádně nadaných
- § 28 Povinná dokumentace škol
- Od § 33 Organizace jednotlivých druhů vzdělávání a školských služeb

Školský zákon

Předškolní vzdělávání

- ▶ § 33 cíle předškolního vzdělávání
- ▶ § 34 školského zákona – základní pravidla organizace předškolního vzdělávání
- ▶ § 34a povinnost předškolního vzdělávání a způsoby jeho plnění
- ▶ §34b individuální vzdělávání dítěte
- ▶ § 35 školského zákona – možnosti ukončení předškolního vzdělávání

§ 33 Cíle předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů.

Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

Některé další související právní předpisy

ZÁKONY:

- Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících
- **104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte**
- Obecné nařízení o ochraně osobních údajů (GDPR) – účinné od 25. května 2018
- Zákon 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
- Zákon 563/1991 Sb., o účetnictví
- Zákon 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě

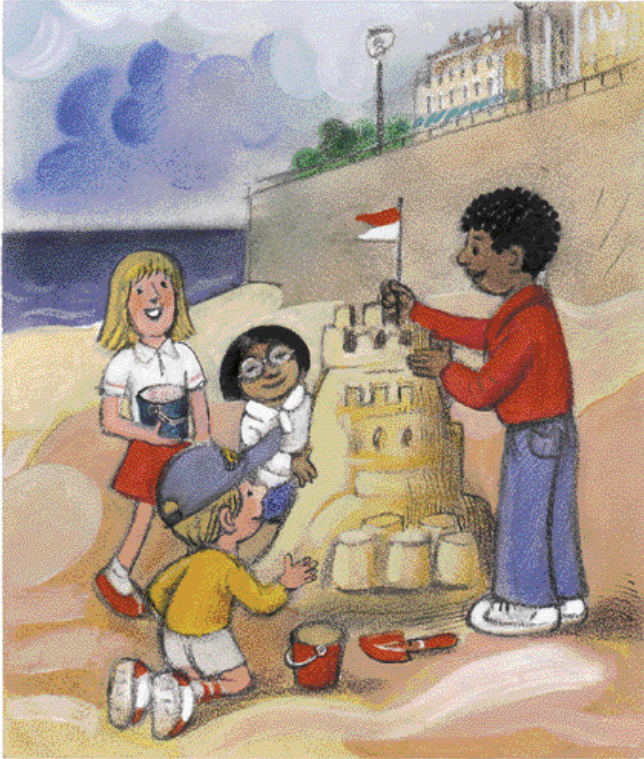
Některé související prováděcí právní předpisy:

- **Vyhláška č. 14/2005 Sb.**, o předškolním vzdělávání
- **Vyhláška č. 27/2016 Sb.**, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně
- **Vyhláška č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- **Vyhláška č. 317/2005 Sb.**, o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků
- **64/2005 Sb.** o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů
- **Nařízení vlády** o stanovení rozsahu přímé vyučovací povinnosti
- **Vyhláška č. 263/207 Sb.**, pracovní řád
- **Vyhláška č. 410/2005 Sb.**, o hygienických požadavcích na prostory a provoz...
- **Vyhláška č. 107/2005 Sb.**, o školním stravování
- **Vyhláška č. 364/2005 Sb.**, o vedení dokumentace škol

Některé další související právní předpisy

ZÁKONY:

- Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících
- **104/1991 Sb. Úmluva o právech dítěte**
- GDPR neboli Obecné nařízení na ochranu osobních údajů účinné od 25. května 2018
- Zákon 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví
- Zákon 563/1991 Sb., o účetnictví
- Zákon 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě

Nezáleží na tom, zda jsi velký
nebo malý, černý nebo bílý.
Všichni jsou stejně důležití.

2. ŠVP a koncepce pedagogické práce školy.

Pro analýzu ŠVP PV platí pouze hodnocení, zda je nebo není v souladu s platný RVP PV (vydán v roce 2004) – § 5, odst. 1 školského zákona.

+ = ano, je plně v souladu, obsahuje vše, co RVP PV požaduje, je jasný, přehledný a srozumitelný.

– = některá část daná RVP PV zcela chybí (je vynechána), není úplná, je chaotický, nesrozumitelný.

Analýza

KRITÉRIA
(Ukazatele kvality)

Analýza

X

Kde jsme

//

ŠVP

Kam jdeme

Evaluace

//

Kam jsme došli

Zpracování ŠVP PV

Písemný dokument by měl být:

- ❖ **spíše stručný** – asi 20 stran (Je možno do něho nahlížet, pořizovat opisy, výpisy či kopie ,větší detaily a podrobnosti metodické a pracovní povahy do ŠVP PV proto nepatří)
- ❖ **jasný** – sjednocená terminologie odpovídající platným školským dokumentům, bez zbytečného užívání odborných termínů
- ❖ **přehledný** – členění, výrazné nadpisy, logická návaznost jednotlivých částí (pomáhá uvedení obsahu)

Zpracování ŠVP PV

Písemné zpracování ŠVP PV:

Celkový rozsah ŠVP PV není stanoven. Pro vnitřní potřebu školy může obsahovat interní přílohu, resp. různé přílohy. Ty mohou blíže specifikovat ŠVP PV či dokládat v něm uvedené skutečnosti či informace (např. prováděcí předpisy, jmenovité údaje či pokyny nebo jiné informace interní, metodické či ryze pracovní povahy), které nejsou určeny ke zveřejnění, ale které jsou důležité pro práci školy či učitelů, popř. pro další zájemce.

ŠVP PV by měl být společným východiskem pro práci pedagogů v rámci jednotlivých tříd. Na jeho základě a v souladu s ním by si měl učitel připravovat svůj plán – třídní vzdělávací program (TVP) tak, aby svým obsahem odpovídal věku, možnostem, zájmům a potřebám dětí konkrétní třídy a svou formou způsobu práce učitele.

(Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, VÚP Praha)

Okruhy informací které musí ŠVP PV obsahovat

RVP PV – 12. kapitola: Zásady pro zpracování ŠVP

- identifikační údaje o mateřské škole
- obecná charakteristika školy
- podmínky vzdělávání
- organizace vzdělávání
- charakteristika vzdělávacího programu
- vzdělávací obsah
- evaluační systém + pedagogická diagnostika

PŘÍLOHY ŠVP PV

- ▶ ROČNÍ PLÁNY
- ▶ PROVOZNÍ ŘÁD
- ▶ ŠKOLNÍ ŘÁD
- ▶ TŘÍDNÍ PROGRAMY
- ▶ EVALUAČNÍ ZPRÁVY
- ▶ ANALÝZA
- ▶ ROZVRŽENÍ PŘÍMÉ VYUČOVACÍ POVINNOSTI
- ▶ DALŠÍ.....

Identifikační údaje o škole

Je třeba uvést:

- ▶ název dokumentu (Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání), může být doplněn motivačním názvem, který program;
- ▶ název školy, sídlo, případně kontakty;
- ▶ statutární zástupce, zpracovatele programu (jména nebo pozice zpracovatelů);
- ▶ údaje o zřizovateli;
- ▶ číslo jednací;
- ▶ platnost dokumentu.

Obecná charakteristika školy

Obecná charakteristika je přehledem základních informací o mateřské škole. Je třeba uvést:

- ▶ velikost školy (kapacita školy/tříd, počet tříd, počet pracovníků);
- ▶ lokalita školy (v jakém prostředí se škola nachází);
- ▶ charakter a specifika budovy/budov.

Dále je možné uvést informace o dopravní dostupnosti školy, informace z historie apod.

Podmínky vzdělávání

- ▶ věcné podmínky;
- ▶ životospráva;
- ▶ psychosociální podmínky;
- ▶ organizace;
- ▶ řízení mateřské školy;
- ▶ personální a pedagogické zajištění;
- ▶ spoluúčast rodičů;
- ▶ podmínky pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami;
- ▶ podmínky vzdělávání dětí nadaných
- ▶ podmínky vzdělávání dětí od dvou do tří let.

- ▶ Oblast vyjadřuje konkrétní podobu jednotlivých podmínek v mateřské škole, nikoliv požadavky opsané z RVP PV. Kromě popisu současného stavu podmínek ve škole **zahrnuje návrhy na další úpravu podmínek, které jsou potřebné pro zefektivnění vzdělávání, včetně časového harmonogramu** pro efektivní a systematické zlepšování podmínek vzdělávání.

Organizace vzdělávání

ŠVP informuje o vnitřním uspořádání školy, organizaci vzdělávání na úrovni školy a jednotlivých tříd.

- ▶ počet tříd včetně bližší charakteristiky (z hlediska počtu dětí, jejich věku a potřeb, z hlediska uplatňovaných metod a forem práce, zaměření třídy apod.);
- ▶ pravidla pro zařazování do jednotlivých tříd (věkově homogenní/heterogenní uspořádání, sourozenecké vazby, zohledňování přání rodičů apod.);
- ▶ výčet činností, při kterých je zajištěno souběžné působení dvou učitelů v každé třídě;
- ▶ kritéria pro přijímání dětí do mateřské školy (forma zveřejnění, odpovědná osoba; není nutné uvádět konkrétní podobu kritérií – mohou se měnit);
- ▶ v případě, že mateřská škola uskutečňuje individuální vzdělávání dle § 34b školského zákona, může v ŠVP popsat pravidla organizace tohoto vzdělávání.

Charakteristika vzdělávacího programu

Obsahuje:

- ▶ zaměření školy (profilace školy, zaměření, přihlášení ke konkrétnímu modelu);
- ▶ dlouhodobé cíle vzdělávacího programu;
- ▶ metody a formy vzdělávání, které jsou ve škole uplatňovány;
- ▶ popis zajištění průběhu vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, dětí nadaných (včetně popisu pravidel pro tvorbu, realizaci a vyhodnocení PLPP a IVP);
- ▶ Popis zajištění průběhu vzdělávání dětí od dvou do tří let

Vzdělávací obsah

Podstatnou součástí každého ŠVP je konkrétní vzdělávací nabídka uspořádaná do ucelených částí, v případě předškolního vzdělávání do *integrovaných bloků*.

Obsahuje:

- ▶ hlavní smysl integrovaného bloku (záměry, respektive co přinese jeho realizace rozvoji a vzdělávání dětí; **klíčové kompetence, které jsou rozvíjeny**);
- ▶ obsah integrovaného bloku (dílčí témata či obsahy).

Pokud mateřská škola nabízí dětem, popř. i jejich rodičům další služby, které probíhají mimo pravidelnou provozní dobu zařízení, mimo pracovní dobu učitelů a které jsou realizovány za úplatu (např. různé kroužky pro děti, příležitostná večerní či víkendová péče o děti, příležitostná péče o další děti – např. o sourozence, samostatné programy pro rodiče apod.), jedná se o aktivity (služby) „nadstandardní“, které nejsou součástí ŠVP a nemohou být uplatňovány na úkor jeho rozsahu a kvality.

Evaluační systém a pedagogická diagnostika

Popisuje:

- ▶ oblasti autoevaluace (co se bude sledovat);
- ▶ prostředky autoevaluace (metody a techniky);
- ▶ časový plán;
- ▶ odpovědnost učitelů (kdo odpovídá za sběr dat, vyhodnocování a plán opatření pro zachování kvality, nápravu nebo další zkvalitnění v dané oblasti), popř. další pravidla.

Děkuji za pozornost.

